

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

3-maxsus son
(maxsus son)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

TAHRIRIYAT

4 Boshlang'ich ta'lim – kelajakka qo'yilgan qadam

TA'LIM VA TARBIIYA NAZARIYASI

A. Nurmanov, Y. Turganov	6	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malakalarini baholash tendensiyalari
F. Raxmatova	9	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish
M. Tilakova D. Norbekov	12	Uzluksiz ta'lim tizimida tarixiy-madaniy yodgorliklarni idrok qilishva texnologik-konstruktiv yondashuv
B. Boltayeva	15	"Pirls" xalqaro tadqiqotiga o'quvchilarni tayyorlashda o'zlashtirish malakasining o'rni
A. Usmonov	18	Ijodkorlik fazilatlariga ega shaxslarning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni
D. Kulboyeva	21	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini texnologiya darslari orqali kreativlik qobiliyatini takomillashtirish
J. Isoqov, Z. Jalolova	24	Yosh avlodni barkamol shaxs qilib shakllantirishda ma'naviy tarbiyaning roli
M. Sheranova	27	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini axloqiy tarbiyalashda milliy -ma'naviy qadriyatlardan foydalanish
D. Abduraxmonova	30	Boshlang'ich sinf o'quvchilarini pirls dasturiga tayyorlash
F. Oripova	34	Talabalarni ijodiy qobiliyatlarini takomillashtirishning ijtimoiy asoslari
M. Soliyeva	37	Ta'lim muassasalarida o'qituvchi va o'quvchilarning jonli muloqotini tashkil etish
Sh. Sindorov	40	Tarbiyada xalq pedagogikasining didaktik imkoniyatlaridan foydalanish
L. Turaqulov	43	Mehribonlik uylari tarbiyalanuvchilarining ijtimoiylashuvining psixologik hususiyatlari

TA'LIM VA TARBIIYA METODIKASI

G. Xolboyeva	46	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mutolaa madaniyati orqali intellektual salohiyatini takomillashtirish
R. Atamurodova	49	Ta'lim jarayonida o'quvchilarning tafakkurini shakllantirish (adabiyot darslari misolida)
H. Sodiqov	52	Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ-nutq madaniyati xususiyatlarini nazarda tutuvchi badiiy-etik matnlarni tanlash mezonlari
D. Haydarov	55	Axborot ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini loyihalash kompetensiyasini shakllantirish
Sh. Siddiqova, O. Nuraliyeva	58	"Fe'l" mavzusini o'tishda lug'atlarning ahamiyati
S. Temurov D. Nusratova	61	Kadrlar salohiyatini oshirishda individual ta'lim metodining afzalliklari
H. Shukurova	65	Kasbiy faoliyatda metodik yondashuvni takomillashtirish
D. Mustafaqulova, O. Ismatullayeva	68	Biologiya darslarida o'quvchilarning tizimli tafakkurini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

**M. Usmonov,
B. Suvankulov** **73** Ta'lim sifatini oshirishda interfaol elektron o'quv kurslarni yaratish ahamiyati

DAVLAT TILI: BURCH VA MA'SULIYAT

Sh. Siddiqova, S. Nuriddinova 76 Navoiy badiiy olami xususida muxtasar fikrlar

MADANIYAT, SAN'AT VA MUSIQA TA'LIMI

N. Xasanova 79 Musiqa fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalarning ta'limda samaradorligi
E. Abdukarimova 82 Oliy pedagogik ta'limda bo'lajak musiqa o'qituvchilarini mumtoz musiqa vositasida amaliy faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish
M. Mo'minova 85 Bolalar folkloridagi axloqiy tarbiya xususiyatlari

MAKTABGACHA TA'LIM

X. Akramova I. Aralova 89 Maktabgacha yoshdagi bolalarni nutq nuqsonlarni korrektsiyalashda tasviriy faoliyatdan foydalanish metodlari
G. Davurova 93 Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga – hayotga tayyorlovchi ko'nikmalar
N. Abduqodirova 96 Maktabgacha ta'lim tashkilotlarda madaniy- ma'rifiy tadbirlar samaradorligini oshirish omillari

PSIXOLOGIYA

N. Boyto'rayeva 99 Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy kompetentligini rivojlantirishda kadriyatlar motivatsiyasi
D. Sodiqova 102 Talabalarda ijodiy munosabatlar tafakkurini rivojlantirishning o'ziga xos afzalliklari

KORREKSION PEDAGOGIKA

X. Akramova 105 Aqli zaif o'quvchilar mehnat ko'nikmalarini shakllantirishda axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish yo'llari
G. Temurova 108 Eshitishda nuqsoni bor nutqiy bo'lmagan tovushlar orqali eshitish idrokini rivojlantirish usullari
X. Akramova, D. Ropijonova 111 Aqli zaif bolalar nutqidagi kamchiliklarni bartaraf etishda oila va maktab hamkorligini amalga oshirish yo'llari
X. Akramova, D. Zokirova 115 Professional ta'limda aqli zaif bolalarning nutqini o'stirish bo'yicha korreksion-pedagogik texnologiyalardan foydalanish

XALQ PEDAGOGIKASI

D. Farsaxonova 119 Boshlang'ich sinf "tarbiya" fanini o'qitishda ajdodlar merosidan foydalanish masalalari
M. Soibnazarova 123 Abdulla Avloniy qarashlari asosida yoshlarda ijobiy sifatlarni shakllantirish
K. Pardayeva 126 Abdulla avloniy faoliyatining ijtimoiy-ma'rifiy jihatlari
U. Uktamova 129 Talaba qizlarda tazyiq va tajovuzga qarshi dunyoqarashni rivojlantirishning tarixiy asoslari
D. Farsaxonova S. Asrorova 132 Bola tarbiyasida psixologiyaning o'imi va ahamiyati borasida mutafakkirlar qarashlari

ТЕОРИЯ ВОСПИТАНИЯ

T. Абсаломов 135 Развитие образование билингвальной профессиональной компетенции педагога
У. Зокирова 138 Духовность и эстетичность как ценностное содежания сознания

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Г. Куттибекова, Н. Абдукарима 141 Педагогические основы применения арт-педагогических технологий в эстетическом воспитании младших школьников

Go'zal DAVUROVA,

Jizzax davlat pedagogika instituti, "Pedagogika ta'limi nazariyasi"
kafedrası o'qituvchisi

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MAKTABGA – HAYOTGA TAYYORLOVCHI KO'NIKMALAR

Annotatsiya

Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabga va hayotga tayyorlashda zarur bo'lgan asosiy 8 ta ko'nikmalar va ularni bola hayotidagi ahamiyati haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar. Qobiliyat, xususiyat, nutq, xotira, ijodiy fikrlash, mantiqiy fikrlash, muloqot qobiliyati, fazoviy fikrlash, tassavur.

В этой статье обсуждаются 8 основных навыков, необходимых для подготовки дошкольников к школе и жизни, и их важность в жизни ребенка.

Ключевые слова. Способности, особенности, речь, память, творческое мышление, логическое мышление, коммуникативные навыки, пространственное мышление, воображение.

This article discusses the 8 basic skills needed to prepare preschoolers for school and life and their importance in a child's life.

Key words. Ability, feature, speech, memory, creative thinking, logical thinking, communication skills, spatial thinking, imagination.

Ko'p yillik ilmiy kuzatishlar va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson o'z umri davomida oladigan barcha axborotning 7 foizini 5 yoshgacha bo'lgan vaqt oralig'ida olar ekan. Bolaning ongi asosan, 5-7 yoshda shakllanishini inobatga oladigan bo'lsak, aynan ana shu davrda uning qalbida, ongida shakllanishi lozim bo'lgan hayotga va maktab o'quv faoliyatida zarur bo'ladigan ma'lumotlar va ko'nikmalarni shakllantirish lozimdir.

Maktabga tayyorlov guruhlardagi bolalar uchun zarur bo'lgan 8 asosiy ko'nikmalar:

1. O'rganish qobiliyati va tayyorligi: bilim qobiliyati va o'rganishga qiziqish.

Idrok, diqqat, xotira, tasavvur, nutq, tafakkur bu o'rganish qobiliyatini va istagini tashkil etadigan aqliy bilim jarayonlari. Ko'pgina bolalar uchun kognitiv qiziqishni rivojlantirish tabiat tomonidan yaratilgan tabiiy jarayondir. Maktabgacha yoshda, qiziquvchan bolalar, eng avvalo, o'zlari uchun yangi narsalarni kashf etishni xohlashadi.

5-7 yoshgacha bo'lgan bola, endi ma'lumotni shunchaki tugatilgan shaklda avvalgi kabi qabul qilmaydi. Qiziquvchan ong o'z-o'zidan savollarga javob izlashga intiladi. Qiziquvchan maktabgacha yoshdagi bola turli xil tushunchalarni bitta tizimga kiritishni o'rganadi, ularni tahlil qilib, taqqoslaydi, naqshlarni izlaydi va xulosalar chiqaradi. O'tkir zehn va qiziqish maktabgacha yoshdagi va birinchi sinf o'quvchilarining o'qishga bo'lgan mustaqil motivatsiyasining asosidir.

Boshlang'ich maktab o'quv dasturida bilim qobiliyatini rivojlantirishga bag'ishlangan alohida darslar mavjud emas. Shu sababli, bolani o'rganishga o'rgatish vazifasi asosan, ota-onalarga to'g'ri keladi. Yuqori kognitiv qiziqish va rivojlangan e'tibor, xotira, fikrlash va boshqa kognitiv qobiliyatlar sizga stressiz maktabga ko'nikishingizga, mustaqil bo'lishga, faol bo'lishingizga va surunkali o'quv yetishmovchiligining oldini

olishga yordam beradi.

O‘z-o‘zidan o‘rganish qobiliyatini ta’kidlab bo‘lmaydi. Texnologiyalar 20 yil oldingi ko‘rsatkichlardan bir necha marotaba tezroq rivojlanmoqda va har qanday kasb egalari yangi bilimlar poygasida. Yana 20 yil ichida nima bo‘lishini tasavvur qilishga harakat qiling.

2. Ijodiy fikrlash: stereotiplardan farqli o‘laroq, hech qanday chegaralarni bilmasdan fikrlash qobiliyati.

G‘ayrioddiy narsalarni yaratish qobiliyati – klassik psixologiya “ijodiy fikrlash” tushunchasini shunday belgilaydi. Siz uni faqat san‘at bilan bog‘lamasligingiz kerak: har qanday faoliyat sohasida, masalan, aktyorlik yoki mobil dastur ishlab chiqarishda g‘ayrioddiy yechimlar qabul qilinadi.

5-7 yoshda tafakkur stereotiplar bilan cheklanmaydi va bolada “ijodkor” bo‘lishni o‘rganish osonroq. Bu kelajakda shunchaki ijodiy fikrlashni bog‘lash orqali har qanday qiyin vaziyatlardan chiqib ketishga yordam beradi.

3. Mantiqiy fikrlash qobiliyati: biz mantiqiy va matematik aqlni rivojlantiramiz.

Ba’zi kundalik va ta’lim vazifalarini ijodiy hal qilish mumkin. Ammo, aksariyat hollarda obyektiv, muvozanatli yondashuv zarur bo‘lganda, ijodkorlik yetarli emas. Mantiqiy fikrlash yordamga keladi:

- fikrlash qobiliyati;
- hukmlarning haqiqati yoki yolg‘onligini isbotlash;
- asosli qarorlar qabul qilish;
- o‘z pozitsiyangizni o‘zingizga va boshqalarga tushuntiring.

Bola mantiqiy fikrlash va matematik qobiliyatlarni rivojlantirganda, u aniq tushunchalardan foydalanishni, variantlarni “tortish”ni va qaror qabul qilishni o‘rganadi. Ko‘ngilochar mantiqiy muammolarni hal qilish – bu maktabgacha yoshdagi bolalar va kichik o‘quvchilarda mantiqni rivojlantirishning tasdiqlangan usulidir. Farzandingiz 5-7 yoshdami? Bu boshlash uchun eng yaxshi vaqt.

Mantiqiy va matematik intellekti rivojlangan bolalar maktab matematikasini osonlikcha yengishadi. 3-4-sinflarda ular matematik olimpiadalarda g‘olib bo‘lishadi va umuman, intellektual rivojlanishda katta yutuqlarga erishish imkoniyati ko‘proq bo‘ladi.

4. Fazoviy fikrlash va tasavvur: vizual-fazoviy intellektni rivojlantirish

Boshingizda 3D rasmlarni yarating, ularni eng kichik detallariga qarab ko‘ring va ularni fazoviy fikrlash va xayolot yordamida xohlaganicha aylantiring. Ushbu qobiliyatlarni rivojlantirib, bola kosmosda harakatlanishni, harakat yo‘nalishlarini tan olishni, ufqning tomonlarini aniqlashni, kosmosdagi narsalarning o‘rnini tushunishni va ularning shakllarini idrok etishni o‘rganadi.

Insonning turli xil faoliyatdagi muvaffaqiyatini nima belgilashi mumkin? Umumiy, “moslashuvchan” ko‘nikmalar (yumshoq ko‘nikmalar): o‘rganish qobiliyati, maydon tashqarisida fikrlash, chiroyli va to‘g‘ri gapirish, vaqtni to‘g‘ri ajratish va h.k. Bu maktabda, ishda va shaxsiy ishlarda bir xil darajada foydalidir. “Yumshoq” ko‘nikmalar har qanday narsada maxsus ko‘nikmalar va inson samaradorligini rivojlantirish uchun asosdir.

5. Muloqot qobiliyatlari: muloqot qilish va omma oldida so‘zlash qobiliyati.

Dialogni olib borish, muzokara olib borish, qayerdadir ishontirish va qayerdadir kelishish qobiliyati jamoaga qo‘shilishga va har qanday odam bilan til topishishga yordam beradi. Muloqotda siqilib qolgan odamga qaraganda, do‘stona odam o‘z qobiliyatini ochib berishi va muvaffaqiyatga erishishi ehtimoli ko‘proq.

6. Axborot bilan ishlash qobiliyati:

Agar sizning farzandingizning boshidagi ma’lumotlar javonlarga joylashtirilmagan,

---

buyumlardek yig'ilsa, qimmatbaho narsalarni topish va ulardan foydalanish ancha qiyin bo'ladi.

Samarali ishlash va o'qish uchun quyidagilarga ega bo'lish muhimdir:

- ma'lumotni aniqligi va ishonchliligi uchun baholash;
- keraksiz va bo'sh joyni begona o'tlardan tozalash, asosiy narsani ajratib ko'rsatish;
- elementlarni semantik guruhlarga birlashtirish;
- eslab qoling va kerakli ma'lumotlarni o'z vaqtida toping.

7. O'z-o'zini tashkil qilish, vaqtni boshqarish:

Ba'zan vaziyatlar odamni hayotda tartibga soladiganga o'xshaydi. Maktab 45 daqiqali darslarni ramkaga kiritadi, ish 8-10 soatlik ish kunining chegaralarini yaratadi. Ammo, narsalarni rejalashtirish va vaqtingizni boshqarish qobiliyatisiz, samarali ishlash qiyin. "Men vaqtni qanday o'ldirish haqida bir necha bor o'ylab qoldim!" – deydi Lyuis Kerolning ertakidagi Xetter Elis. U unga javob berdi:

"Qanday qilib u (vaqt) bu kabi bo'lishi mumkin edi? Agar siz u bilan janjallashmaganingizda, siz undan xohlagan narsani so'rashingiz mumkin edi."

8. Shaxsiy fazilatlar: yetakchilik, iroda, qat'iyatlilik.

Maqsadli, stressga chidamli, mas'uliyatli, tashabbuskor, mehnatsevar, odatdagi vazifalarni uddalay oladigan – yuqori mutaxassisning rezyumeidan uzilgan chiziq kabi, shunday emasmi? Ushbu fazilatlarining barchasi umumiy qobiliyatlar deb ataladi. Ular ma'lum bir kasb bilan bog'liq emas, ammo ularsiz biron bir ish qiyin.

Demak, shaxsiy xususiyatlar bolalik davrida shakllanadi va tarbiyaga bog'liq. Bu borada maktab va ota-onalar o'rtasida to'g'ri "vazifalarni taqsimlash" muhimdir. Qobiliyat va ko'nikmalar bola uchun imkoniyatlar dunyosini ochib beradi. Hamma narsa tabiatga xos bo'lgan, qobiliyatlarni rivojlantirishda eng oson bo'lgan moyillikni aniqlashdan boshlanadi. Ammo, kuch sarf qilmasdan, hatto boy moyilliklar ham unib chiqmaydigan donalar bosqichida qolish xavfi mavjud. Har qanday yoshda, u erta yoki kech emas! Bolalikda potensial uzoq kelajak uchun yaratiladi. Ammo bu shuni anglatadiki, kattalar o'z qobiliyatlarini rivojlantirish uchun juda kechmi?

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davurova, G. (2020). *Pedagogika oliy o'quv yurti talabalarining ijodiy faoliyatini shakllantirishda psixologik xizmatni tashkil etish. Архив Научных Публикаций JSPI.*
2. Davurova, G. (2020). *СЕМЕЙНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЕ. Архив Научных Публикаций JSPI.*
3. Davurova, G. (2020). *Komil inson masalasining psixologiyada tadqiq etilishi. Архив Научных Публикаций JSPI.*
4. Rasulova, D. (2020). *Yosh ota-onalarning pedagogik-psixologik bilimlarini oshirishning ahamiyati. Архив Научных Публикаций JSPI.*

Bosh muharrir:

Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Bosh muharrir o‘rinbosari v.v.b:

Umaraliyeva Muhayyo Abdugaparovna

Mas‘ul kotib:

Suyarova Lutfiya Muhiddinovna

Bosh dizayner – badiiy muharrir:
Mamasoliyev Akbarali Hamzayevich

Tahrir hay‘ati:

Sherzod SHERMATOV, Risboy JO‘RAYEV, Komiljon MUQIMOV,
Ulug‘bek INOYATOV, G‘ayrat SHOUMAROV, Maqsudjon YULDASHEV, Oynisa
MUSURMONOVA, Lola MO‘MINOVA, Dilyara SHARIPOVA, Barno ABDULLAYEVA, Rohatoy
SAFAROVA, Xolboy IBRAGIMOV, Mirodiljon BARATOV, Sharibboy ERGASHEV.
Yashin ISMANDIYAROV, Muhabbat MIRSALIYEVA,
Bahodir MA‘MUROV, Shukurullo MARDONOV, Ulfat MAHKAMOV.

Jamoatchilik kengashi:

Dilshod KENJAYEV, Sobitxon TURG‘UNOV, Nargiza RAXMANKULOVA,
Ravil IS‘YANOV, Abduhalim MAHMUDOV, Kamola RISKULOVA,
Feruz QODIROVA, Islom ZOKIROV, Ravshan ABDUXAIROV

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko‘chasi, 30-uy.
E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (0 371) 231-16-51, Faks: 231-16-52

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e‘lon qilingan maqolalardan olingan matnlar “Xalq ta‘limi” ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko‘rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro‘yxatiga kiritilgan.

“TAFAKKUR NASHRIYOTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko‘chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: __.__.____-y. Qog‘oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.
Shartli b.t. 12,0. Adadi ____ nusxa. – buyurtma.
Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas‘ul – Suyarova Lutfiya Muhiddinovna